

Arkivsak-dok. 201406509-8
Saksbehandler Morten Aas, Heidi Eriksen, Torill Nygård, Erik Lagethon

Saksgang Møtedato
Fylkesutvalget 08.09.2015

HØRINGSUTTALELSE - KONSESJONSSØKNAD RYSNA KRAFTVERK, VANG KOMMUNE - INNSIGELSE

Forslag til

VEDTAK

1. Oppland fylkeskommune har innsigelse til søknad om konsesjon for Rysna kraftverk inntil undersøkelsesplikten jfr. kulturminnelovens § 9 er oppfylt, og tiltakets forhold til automatisk fredede kulturminner er endelig avklart. Innsigelsen kan frafalles så snart forholdet til kulturminner er avklart.
2. Utover forholdet til kulturminner har ikke fylkeskommunen innvendinger mot at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gir konsesjon til Rysna kraftverk. Sammenlignet med de andre småkraftverkene i Valdrespakken må Rysna kraftverk betegnes som et godt småkraftprosjekt med akseptable konsekvenser.
3. I en ev. konsesjon må det stilles følgende vilkår:
  - a) Slipp av minstevannføring forbi inntaksdammen på 250 l/sek i perioden 01.05 – 30.09 og 20 l/sek i perioden 01.10 – 31.04
  - b) Krav til restaurering og istandsetting etter fysiske inngrep i forbindelse med anleggsarbeider.
  - c) Hjemmel til å pålegge utbygger å utrede og gjennomføre biotoptiltak på den strekningen som berøres av utbyggingen.
  - d) Standard naturforvaltningsvilkår.
  - e) Det forutsettes at omsøkt slukeevne fastsettes som maksimal tillatt slukeevne i en evt. tillatelse.

Rasmus O. Vigrestad
fylkesrådmann

Hjalmar Solbjør
ass. fylkesrådmann

Vedlegg:

Konsesjonssøknad for Rysna kraftverk ligger her: Se "søknader og sorter på Oppland
<http://www.nve.no/no/Konsesjoner/Konsesjonsaker/Vannkraft/>

1. Informasjon om prosjektet:

Tiltakshaver:

Det er grunneiere som har gått sammen om å utnytte kraftressursene i Rysna i Vang kommune. Virksomheten skal driftes som et aksjeselskap.

Geografisk plassering:

Elva Rysna er lokalisert ikke langt fra Vangsnæs i Vang kommune. Den renner ut i Storåne, Begnavassdraget, litt sør for Vangsmjøsa. Den geografiske plasseringen fremkommer av kart i figur 1.

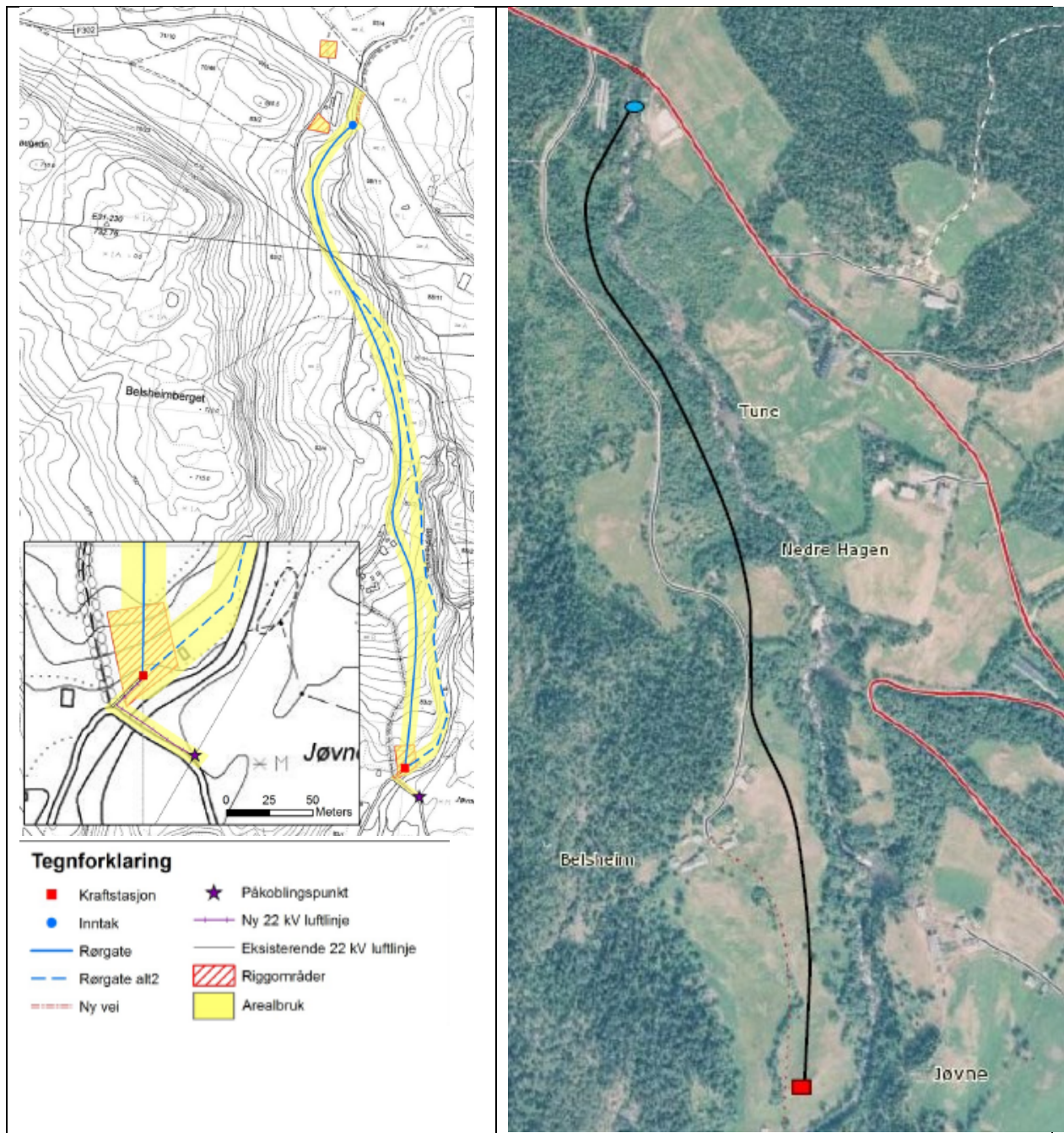
Figur 1: Geografisk plassering for Rysna kraftverk.

Teknisk plan:

Rysna kraftverk vil utnytte et fall på 146 meter fra inntak på 625 m.o.h. ned til kraftstasjonen på 479 m.o.h. Kraftverket vil etter planen produsere 9,2 GWh, hvilket tilsvarer strøm til ca 460 husstander med årlig forbruk på 20 000 kWh. Prosjektet er kostnadsberegnet til 30,5 millioner kroner, noe som tilsvarer 3,32 kr/kWh.

De øvre deler av nedslagsfeltet, rundt Rysntjern, er tidligere overført til Neselva. Middelvannføringa i restfeltet til Rysna, det som nå skal utnyttes, er $1,32 \text{ m}^3/\text{s}$. Det er planlagt en minstevannføring på 250 l/s i sommersesongen (1/5 – 30/9) og 20 l/s resten av året. Kartet i figur 2 viser de infrastrukturtiltakene som følger tiltaket med lokalisering av inntak, rørgate og kraftstasjon.

- Inntak: Inntaket vil bli en ca 4 meter høy dam omtrent 50 meter nedenfor brua til fylkesvei 302. Gravitasjonsdammen vil få en lengde på ca 20 meter. Inntaksbassenget vil få et areal på ca 1000 m³.
- Rørgate: Det foreligger to alternativer til rørgate med lengde ca 1200 meter (se figur 2). Hovedalternativet går nær vei ned mot Belsheim, passerer bebyggelsen her og går videre i kanten av dyrket mark ned til kraftstasjonen. Noe hogst av skog må påregnes. Argumentet for å finne en alternativ trasé nærmere elva er for å unngå potensielle kulturminner.
- Kraftstasjon: Kraftstasjonen, på ca 100 m², foreslås plassert i et bygg med trepanel, plassert på beitemark oppstrøms brua ved Jøvne (se figur 4).
- Veibygging: Det er begrenset behov for veibygging i prosjektet siden både inntak og kraftstasjon plasseres i avstand 25-50 m fra eksisterende veier. Eksisterende bru på grusvei inn til Jøvne, der kraftstasjonen skal ligge, må rustes opp. Hovedriggen plasseres ved kraftstasjonen. I tillegg er det behov for et mindre riggområde ved inntaket.
- Nettilknytning: Det planlegges en luftlinje fra kraftstasjonen langs eksisterende grusvei inn til Jøvne, for påkobling til eksisterende 22 kV luftlinje på østsiden av Rysna.

Figur 2: Oversikt over de tekniske inngrepene som følger ved utbygging av Rysna kraftverk, samt oversikt over aktuelt område på flyfoto. Rød stripe her er eksisterende fylkesveg.

Figur 3: Bilde som viser planlagt inntaksområde i Rysna (v) og plassering av kraftstasjon (h).

Konsekvenser ved utbygging, angitt i konsesjonssøknaden:

Der de andre søknadene om konsesjon til småkraftverk kun har brukt uavhengig konsulent til å vurdere konsekvensen for naturmiljø, har grunneieren bak Rysna kraftverk benyttet Multiconsult til å sette konsekvensgrad for samtlige fagtemaer (figur 3).

Tema	Konsekvens	Søkers/konsulents vurdering
Vanntemp., is og lokalklima	ubetydelig	konsulent
Ras, flom og erosjon	ubetydelig	konsulent
Ferskvannsressurser	ubetydelig til liten negativ (0/-)	konsulent
Grunnvann	ubetydelig	konsulent
Brukerinteresser	liten til middels negativ (-/-)	konsulent
Rødlistearter	Liten negativ (-)	konsulent
Terrestrisk miljø	liten negativ (-)	konsulent
Akvatisk miljø	liten negativ (-)	konsulent
Landskap og INON	liten til middels negativ (-/-)	konsulent
Kulturminner og kulturmiljø	middels til stor negativ (-/-)**	konsulent
Jord- og skogressurser	ubetydelig til liten negativ (0/-)	konsulent
Oppsummering	liten til middels negativ (-/-)**	konsulent

* Gjelder rørgatetrasé 1. Trasé 2 medfører en liten til middels negativ konsekvens (-/-) for temaet kulturminner og kulturmiljø.

** Gjelder rørgatetrasé 1. Trasé 2 reduserer den negative konsekvensen til liten (-).

Figur 3: Multiconsult har angitt konsekvensgrad for ulike fagtemaer ved utbygging av Rysna kraftverk.

Naturmiljø:

Det ble registrert to naturtyper under befaring i tiltaksområdet, en bekkekløft og en bergvegglokaltet. Lokalitetene blir ikke direkte berørt, men en rødlistearten trollskjegg (NT) kan bli negativt påvirket av redusert vannføring.

Landskap og friluftsliv:

I kommuneplanens arealdel er området oppgitt som LNF-område. De øvre deler av tiltaksområdet tilhører et nasjonalt viktig kulturlandskapsområde, men stølene som karakteriserer dette kulturlandskapet ligger ikke innenfor influensområdet. Rysna renner, som flyfoto på figur 2 viser, nede i en trang dal med oppdyrket mark på begge sider. Selve tiltaksområdet blir lite benyttet til friluftsliv utover lokal jakt etter hjort, rådyr og elg. Fylkesvegen på østsiden av Rysna benyttes derimot mye for å komme inn i populære turområder som Rysndalen og Slettefjellet. Innsynet fra fylkesvegen er marginal. Ved siden av vesentlig mindre vannføring er rørgata det største inngrepet. Konsulentene sier at god revegetering raskt vil kunne dempe effekten av denne.

Fisk og ferskvannsmiljø:

De naturgitte forutsetningene for produksjon av fisk på berørt strekning i Rysna er dårlige, men det forekommer bekkeørret av lokal verdi i kulpene mellom fossestrykene. Med redusert vannføring vil levevilkårene bli ytterligere begrenset for slik bekkeørret. I tillegg til dette kan det forekomme oppvandring fra Storåni i forbindelse med gyting. Dette skjer i så tilfelle på nedre del, strekningen opp til kraftstasjonen ved Jøvne. Denne strekningen er tidligere kanalisert. I arbeidet etter vannforskriften er Rysna registrert som en sterkt modifisert vannforekomst (SMVF), grunnet at deler av nedslagsfeltet tidligere er overført til Neselva. Miljømålet her er satt til godt økologisk potensial, med en konkretisering som innebærer å bevare nåværende tilstand. Det kan ellers nevnes at det ligger et lite renseanlegg fra om lag 20 bolighus, skole og barnehage oppstrøms tiltaket, og at gårdsbruk Tune har vanninntak i elva. Tilstrekkelig minstevannføring for gode resipientforhold vil således være viktig.

Figur 4: Bildene viser øvre og nedre deler av aktuell strekning som skal utnyttes i Rysna kraftverk

Kulturminner:

Det er gjort mange kulturminnefunn i influensområdet til Rysna kraftverk og innleid konsultantselskap, Multiconsult, har vurdert konsekvensgraden til for utbygging med rørgate alternativ 1 til middels til stor negativ. Utbygging med alternativ 2 til rørgate er angitt å ha vesentlig lavere konsekvensgrad. Kulturarvenheten var i kontakt med utbygger om Rysna kraftverk i 2010 og 2011. Det ble da gjennomført en innledende befaring av området, og kulturarvenhetens vurderinger ble formidlet utbyggers innleide konsulentfirma Multiconsult i brev av 1.2.2011 (for kulturarvenhetens vurderinger, se kapittel 2- saksutredning).

Næring og samfunn:

Rysna kraftverk vil bidra med 9,2 GWh fornybar kraft. Småkraft er en ny måte å utnytte eiendommene på som vil gi inntekter til grunneierne og fallrettseierne. I dette tilfellet er det lokale grunneiere som alene står for utbyggingen, noe som i større grad vil bidra til lokal verdiskapning. Vang kommune vil få eiendomsskatteinntekter tilsvarende 7 promille av ligningsverdien for anlegget. Dette blir fra første år i overkant av 200 000 kr, så avtagende i takt med nedskrivningen av anleggets verdi. I anleggsfasen vil tiltaket generere økt omsetning til lokale eller regionale entreprenører.

2. Saksframstilling:

Det er Norges vassdragsdirektorat (NVE) behandler søknader som konsesjon til småkraftutbygging. Fylkeskommunen er høringspart til den formelle saksgangen og har en viktig rolle ved vurdering av regionale virkninger, samt ved vurdering av konsekvenser for blant annet miljø, friluftsliv, kulturminner og kulturlandskap etter de lover, retningslinjer og direktiver som til en hver tid gjelder. I likhet med kommuner og statlige organer har fylkeskommunen adgang til innsigelse, jmf energilovens § 2-1, vassdragsreguleringslovens § 6 nr 1, og vannressurslovens § 24.

Om konsekvenser for gitte fagtemaer:

Rysna kraftverk har lav konsekvensgrad for naturmiljø, fisk/ferskvannøkologi og landskap/friluftsliv, og er i så måte et godt småkraftprosjekt. Derimot er ikke forholdet til automatisk fredede kulturminner ferdig avklart.

Kulturarvenheten påviste to automatisk fredede kulturminner, to gravminner (Id 79477 og 141520) som ligger et stykke nedenfor tunet på Belsheim. I tillegg opplyste Kulturarvenheten til konsulenten om et høyt potensial for funn av kulturminner under markoverflaten sør og øst for Belsheim. På ortofoto kan en her se konturene av sirkler i overflaten. Slike sirkler indikerer ofte at det ligger strukturer under overflaten, som påvirker fuktighetsnivået i det øvre jordlaget. Formen på konturene tilsier at det her kan finnes rester av gravminner. I kulturarvenhetens uttalelse etter befaring ble det varslet om at potensialet for funn i dette område var særdeles høyt, og at det ved tiltak i området måtte påregnes ytterligere undersøkelser i form av maskinell sjaktning. Det ble derfor frarådet å legge rørgatetrasé gjennom nettopp dette området, og det ble foreslått to alternative traséer i ytterkant av dyrka mark hvor potensialet for funn ble vurdert som lavere.

I oversendte søknad er hovedalternativet (Alt 1) likevel lagt gjennom dette området, og potensialet for at tiltaket vil komme i konflikt med automatisk fredede kulturminner vurderes som høyt. Søker vurderer også selv konsekvensene som middels til stor negativ. Alternativ trasé (Alt. 2) er lagt etter kulturarvenhetens anbefalinger, og der unngår en i hovedsak areal med potensial for nye funn.

Unntaket er der traséen passerer like sør for de to kjente gravminnene. Her må det gjennomføres en mindre registrering med maskin.

Figur 5: Kart over omsøkte traséer for rørgate til Rysna kraftverk og traséer kulturarvenheten for fylkeskommunen har anbefalt etter befaring.

Ved funn av automatisk fredede kulturminner vil det være opp til Riksantikvaren å vurdere om tiltaket kan gjennomføres i konflikt med kulturminnene, og hvorvidt det vil bli satt vilkår om utgravning. I denne saken er det et potensial for funn av gravminner, en type kulturminner som kan medføre kostbare utgravninger. Det er heller ikke gitt at en får innvilget dispensasjon. Om ikke slike forhold avklares før konsesjonen gis, kan søker risikere å ha konsesjon til et tiltak som ikke lar seg gjennomføre i henhold til planen, eller som kan være svært kostbar å gjennomføre.

I brev fra Riksantikvaren av 16.1.2011 om «Kulturminneforvaltningens behandling av konsesjonssaker etter energi- og vassdragslovgivningen – uttalelser, innsigelse og klage» er Riksantikvarens praksis at konsesjonssaker skal følge de samme rutene som plansaker så langt det er mulig, og kml § 9 skal derfor oppfylles før det blir gjort vedtak om konsesjon.

Med dette som bakgrunn sendte Kulturarvenheten et brev til utbygger hvor det opplyses om at det må gjennomføres ytterligere undersøkelser med maskin. Uten dette kan ikke undersøkelsesplikten

jfr. kml § 9 vurderes som oppfylt. I svar fra utbygger av 16.7.2015, hevder utbygger at vanlig praksis er å utføre slike undersøkelser etter konsesjonen er gitt, og ønsker alternativene vurdert uten ytterligere undersøkelser. Vår praksis er imidlertid satt i henhold til Riksantikvarens rutiner, og er fulgt i behandlingen av andre konsesjonssaker i Oppland de siste årene (sist i behandlingen av 10 småkraftverk i Gudbrandsdalen i 2013). Vi kan derfor ikke se at skal gjøres unntak for Rysna kraftverk, særlig med tanke på det høye potensialet for funn av kulturminner.

Kulturminnemyndighetene krever derfor at undersøkelsesplikten i medhold av kml § 9 oppfylles før søknaden om konsesjon behandles, ved gjennomføring av maskinell sjakting i rørgatetraséen. Om det gjøres funn må det søkes om dispensasjon etter kml 8 der tiltaket er i konflikt med automatisk fredete kulturminner, dersom det ikke er mulig å justere tiltaksområdet vekk fra kulturminnene. Skal kulturminneundersøkelser likevel gjennomføres etter vedtak om konsesjon, må det søkes om utsetting av undersøkelsesplikten etter kml § 9 hos Riksantikvaren via fylkeskommunen. Kulturarvenheten ved Oppland fylkeskommune kan ikke gi endelig uttalelse til søknaden før undersøkelsesplikten er oppfylt og forholdet til kulturminner er avklart, alternativt at søknad om utsettelse av undersøkelsesplikten er innvilget.

Forholdet til regionale planer:

Gjennom regional plan for klima og energi 2013-2024, vedtatt av fylkestinget 15. oktober 2013, har Oppland fylkeskommune signalisert en positiv holdning til fornybar energi. Det å øke den fornybare energiproduksjonen er ett av sju satsingsområder i planen. Handlingsprogrammet som følger planen er mer konkret når det gjelder vannkraft siden det her fremkommer en målsetning om å øke produksjonen av vannkraft med 600 GWh, såfremt utbyggingen foretas i «(...) et langsiktig, bærekraftig perspektiv der natur- og kulturgrunnlaget danner fundament, og legge vekt på grønn verdiskapning, folkehelse og redusert miljøbelastning (...)». Utbygging av Rysna kraftverk vil bidra med ca 9,2 GWh, mens samlet produksjonspotensiale for alle småkraftverkene i Valdrespakken er 72,8 GWh. En bør være klar over at småkraftverkene bidrar med liten produksjon sammenlignet med de større vannkraftprosjektene som er aktuelle i Oppland. Rosten kraftverk, som er under utbygging, vil bidra med 185 GWh. Nedre Otta, som sannsynligvis også får konsesjon, vil bidra med ca 300 GWh.

Innen årsskiftet vil det vedtas en regional plan for vannforvaltning i vannregion Vest-Viken 2016-2022. Denne planen utarbeides som følge av implementeringen av EUs vanndirektiv og vedtas av fylkestingene i vannregionen. Rysna er egen vannforekomst og er i dette arbeidet allerede karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst grunnet overføring av de øvre deler av nedbørfeltet.

Samlet belastning:

Selv om man nå har fått fem småkraftsaker fra Valdresregionen til samtidig behandling er det ingen enkel øvelse å vurdere den samlede belastningen av disse utbyggingene. Det foreligger heller ingen kjent metodikk for slik vurdering av samlet belastning. I motsetning til flere av de andre småkraftsakene som er aktuelle i Valdrespakken må det nevnes at Rysna allerede er påvirket av vannkraftutbygging gjennom overføring av øvre deler av nedbørfeltet. Utbygging av Rysna vil således ikke skje i et helt upåvirket vassdrag, noe som er tilfellet med Sundheimselvi, Ala og Gipa.

Totalt vil de fem prosjektene i Valdrespakken bidra med en produksjon på inntil 72,8 GWh ikke regulerbar, fornybar kraft. Med unntak av konsesjonssøkte Føssaberget kraftverk vil produksjonen i hovedsak skje sommerstid, mens kraftbehovet på sin side er størst vinterstid.

Vurderer en Rysna kraftverk opp mot de fire andre kraftverkene i Valdrespakken må det regnes som et godt prosjekt med unntak av konfliktpotensialet i forhold til kulturminner. Det er også det prosjektet som har lavest utbyggingskostnad vurdert opp mot produksjon (3,32 kr/kWh).

3. Fylkesrådmannens konklusjon:

Etter fylkesrådmannens vurdering er Rysna kraftverk, både vurdert isolert og vurdert opp mot de andre småkraftverkene i Valdrespakken, et godt småkraftprosjekt med lav konsekvensgrad for de fleste fagtemaer. Unntaket er derimot for kulturminner. Her er potensialet for funn av automatisk fredede kulturminner i de omsøkte traséene så høyt at tiltaket sannsynligvis vil komme i konflikt med kulturminner. Oppland fylkeskommune har derfor varslet behov for å undersøke areal under markoverflaten. Dette forholdet må avklares før konsesjonen kan vedtas, og det er derfor lagt frem forslag til vedtak om innsigelse til søknaden inntil undersøkelsesplikten jfr. kulturminnelovens § 9 er oppfylt. Innsigelsen kan frafalles så snart forholdet til kulturminner er avklart.

I en ev. konsesjon må det stilles følgende vilkår:

- Slipp av minstevannføring forbi inntaksdammen på 250 l/sek i perioden 01.05 – 30.09 og 20 l/sek i perioden 01.10 – 31.04
- Krav til restaurering og istandsetting etter fysiske inngrep i forbindelse med anleggsarbeider.
- Hjemmel til å pålegge utbygger å utrede og gjennomføre biotoptiltak på den strekningen som berøres av utbyggingen.
- Standard naturforvaltningsvilkår.
- Det forutsettes at omsøkt slukeevne fastsettes som maksimal tillatt slukeevne i en ev. tillatelse.